

■ Vita Vārpiņa Rutī Vulfu spēlē fascinējoši. Ļoti skaista, eleganta, apvaldīta un, galvenais, ar apskauzamu iekšējo spēku. Vita Vārpiņa vienmēr ir spējusi piešķirt lomai mērogu. Foto - Mārcis Baltskars

NEKAS NAV TĀ, KĀ IZSKATĀS

Ir skaisti un cerīgi redzēt vienotu ansambli, kurš stāsta **sarežģītu, emocionāli grūtu un ļoti aktuālu stāstu** uz Dailes teātra lielās skatuves **Teksts Līga Ulberte**

Roberts Aiks, kura luga *Ārsti* Gata Šmita režijā tikko piedzīvojusi pirmizrādi uz Dailes teātra lielās skatuves, pieder pie tās pašas mūsdienu britu dramaturgu un režisoru «trīdesmit plus» paaudzes un tradīcijas, no kuras nāk arī pagājušajā sezonā Latvijā pēkšņu popularitāti guvušais Dankans Makmilans. Abos gadījumos tekstu autori raksta kā režisori, uzreiz piedāvājot noteiktus skatuviskos risinājumus. Abi runā par izteikti laikmetīgām tēmām un XXI gadsimta cilvēka problēmām, par cilvēku kā psiholoģisku un arī sociālu un bioloģisku būtni; abus regulāri iestudē gan anglofonajā, gan vācvalodīgajā teātra telpā. Tapēc Dankana Makmilana *Elpas* un Roberta Aika *Ārsta* nonākšana Dailes teātri nepārprotami pozitīvi signalizē par jaunās teātra vadības izvē-

lēm – atvērt durvis citādam, laikmetīgam, Latvijā mazpazīstamam repertuāram.

TĒJKANNA, KAS VĀRĀS

Saturiski Roberta Aika *Ārsta* pamatā ir austriešu dramaturga Artura Šniclera XX gadsimta sākuma luga *Profesors Bernhards*, un jāatzīst, ka šis ir viens no veiksmīgākajiem klasikas «pārakstīšanas» gadījumiem, kādu iznācis redzēt. Sižeta starta situācija Artura Šniclera un Roberta Aika lugā ir gandrīz identiska – ebreju ārsts, profesionāls pārliecības vadītis, mirstošas pusaudzes, nelegāla aborta upura, palātā neielaiž katoļu mācītāju. Meitene nomirst, nesāņēmusi pēdējo sakramentu, un sekojošās apsūdzības un tiesvedības lavinveidīgi aprok arī pašu ārstu.

Artura Šniclera lugas sociālkritiskais patoss vērstis galvenokārt antisemitisma virzienā, un darbība risinās diezgan noliēgtā vīriešu ārstu pasaulē. Savukārt Roberts Aiks notikumus pārcēlis uz kādu kļi-

niku mūsdienu Eiropā, galvenā varone ir sieviete, Alcheimera pētniecības institūta vadītāja Rute Vulfa, kura sevi sākotnēji definē tikai kā «ārstu» (apzināts vīriešu dzimtes lietojums), ar to apzīmējot bezkaislīgu profesionalismu. Lugas darbības gaitā fokuss vairākkārt mainās – no vispārcilvēciskiem jautājumiem par ticību, profesionālo ētiku, koleģialitāti u. c. uz ļoti personisku galvenās varones pieredzi.

Režisors Gatis Smits, scenogrāfs Rūdolfs Bekičs un gaismu mākslinieks Edijs Feldmanis izrādī ierāmējuši konsekvētā mizanscēnā – tāds kā dubltais vai pat trīskāršais tiesas laukums, no kura izrādes laikā praktiski neizkāpj, tikai pārvietojas starp līmeņiem Vitas Vārpiņas Rute. Scenogrāfija un gaisma šķietami skaidri novēl robežas starp galvenās varones profesionālo, publisko un privāto zonu, kur pēdējā atrodas spēles laukuma centrā un nelielā padziļinājumā. Tur arī ieraugāms vienīgais sadzīviskais priekšmets citādi

totāli bezpersoniskajā Rutes pasaulē – tējkanna, kas nemitīgi vārās.

Profesionālo mediķu pasauli izrādes pirmajā cēlienā reprezentē slimnīcas ārstu komanda, kurā ātri iezīmējas noteikti raksturu tipi. Pārliecinoši, psiholoģiski precīzi un vienlaikus lakoniski aktieru ansamblis izspēlē to, kā maskas krit un identitātes transformējas atkarībā no skatpunkta, konteksta un vēlamās tendences. Te ļoti palīdz acimredzot jau dramaturga iecere – aktieru fiziskā identitāte ne tikai neatklāj, bet pat slēpj varoņa rasi, vecumu un dzimumu. Tā arī ir. Te nekas nav tā, kā sākotnēji izskatās. Alda Siliņa intelīgentais ķirurģs Hardimans izrādās pārsteidzoši neslēpts antisemīts un karjerists. Leldes Dreimanis Rezidents sāk pieņemt patstāvīgus lēmumus, kad tos neviens negaida. Imanta Strada Mērfijs sen ir aizmirs visus morāles principus. Dainā Gaideļa Siprijans un Ginta Grāveļa Koplijs savukārt līdz pēdējam seko savam godaprā-

BĒRNS, KURA NAV, UN MĪLESTĪBA, KURAS ARĪ VAIRS NAV

kļūst būtiski. Precīzāka intonācija vēl jāatrod Dārtai Danevičai ministres Flintas lomā, jo šobrīd abas epizodes ir vairāk informatīvas.

Būtiskākā izradē ir galvenās varones Rutes Vulfas privātā telpa, kurā viņa ir redzama attiecībā ar Ilzes Kuzules-Skrastiņas Semiju un Artūra Skrastiņa Čārliju. Semija un Čārlijas iemiesojums pirmajā brīdī šķiet mazliet riskants. Ilzes Kuzules-Skrastiņas balss varbūt ir pārveidota drusku par daudz, un Artūra Skrastiņa parūka ir ļoti mākslīga (droši vien apzināti). Bet abu aktieru eksistences veids ir tik intriģējošs, ka panāk vēlamā – Semijs un Čārlija ir it kā ļoti reāli, bet vienlaikus arī Rutes apziņas radīti tēli. Bērns, kura nav, un mīlestība, kuras arī vairs nav. Pulsējošais skaņu fons (mūzikas konsultants Juris Vaivods) arī nostiprina sajūtu par atmiņu un tagadnes laika sajaukšanos.

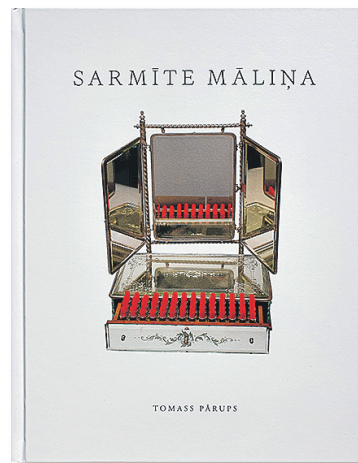
Vita Vārpiņa Rutes lomu spēlē fascinējoši. Ļoti skaista, eleganta (viscaur lieliski Keitas kostīmi, bet īpaši vērts pievērst uzmanību apaviem!), apvaldīta un, galvenais, ar apskauzamu iekšējo spēku. Tā vienmēr bijusi Vitas Vārpiņas īpašā talanta zīme – spēja piešķirt lomai mērogu. Rutes rakstura būtiskākais šķiet tas, ka aktrise nedod pareizās atbildes, tikai ļauj sekot intensīvam iekšējam procesam – pārliecībai, šaubām, vājumam, spējai saņemties. Vispirms viņa ir tikai ārste, tad vadītāja, sieviete, ebrejiete, neticīgā... Gluži kā asprātīgā izrādes programma – elektronisko caurlaižu saišķis, kur katrs var izvēlēties, kuru svītkodu pīkstināt, lai tiktu iekšā pa vēlamajām durvīm. Vita Vārpiņa arī neromantizē savu varoni. Fināla diālogs ar Girta Kestera atturīgo mācītāju Raisu ir interpretējams gana dažādi, arī kā Rutes principu varbūtējs fiasko.

Nav jau tā, ka neviens par šādiem un līdzīgiem jautājumiem nebūtu teātri, tai skaitā latviešu, runājis arī agrāk. Ik pa brīdim, sekojot Roberta Aika un Gata Šmita stāstam, nāca prātā gan Henrika Ibsena *Tautas ienaidnieks*, gan Juhas Jokelas *Finlandizācija (Migla)*, gan Annas Zigleres *51. fotogrāfija*. Par to, ka zinātnieks un lideris tomēr nav tikai zinātnieks, bet vienmēr kaut kas vēl. Un Artura Millera *Salemas raganas* par to, cik viegli un ātri neapšaubāma patiesība zaudē jebkādu nozīmi. Šīs asociācijas tikai runā Dailes teātra *Ārstam* par labu. Ir skaisti un cerīgi redzēt vienotu ansambli, kurš stāsta sarežģītu, emocionāli grūtu un ļoti aktuālu stāstu. Uz Dailes teātra lielās skatuves. ■

ĀRSTS

Dailes teātri 10.X plkst. 18, 14., 21., 30.X plkst. 19, 8.XI plkst. 15, 27.XI plkst. 19

GRĀMATU JAUNUMI

Tomass Pārups. Sarmīte Māliņa Neputns. 2020. 256 lpp.

Šis ir pirmais izdevums, kurā apkopoti visi Sarmītes Māliņas darbi, par kuriem saglabājušās vizuālas liecības. Grāmatas autors – Tomass Pārups, dizains – Sarmīte Māliņa un Dace Egļīte. Grāmatā apkopoti materiāli, sākot ar studiju laika akvareļu reprodukcijām un beidzot ar pavisam nesen tapušiem objektiem un instalācijām. Iekļautas arī Sarmītes Māliņas radītās ilustrācijas un vāka noformējumi žurnālam *Avots*, kura mākslinieciskā redaktore viņa bija no 80. gadu beigām līdz žurnāla likvidēšanai 90. gadu sākumā. Grāmatā teksti mijas ar darbu reprodukcijām, fotogrāfijām no mākslinieces personīgā arhīva, projektu skiceēm, avīžu izgriezumiem un sarunām ar viņai pietuvinātām personām. Šis dažādo materiālu kopums palīdz aptvert Sarmītes Māliņas dzīvi un māksliniecisko darbību un sniedz ieskatu ievērojamās un Latvijas laikmetīgās mākslas kontekstā neparastas mākslinieces veikumā.

Kārena Gilešē. Ko atnes vilņi Jāņa Rozes apgāds. 2020. 304 lpp.

Turpinot iepazīstināt ar dažādu gadu Eiropas Savienības Literatūras balvas laureātiem, Jāņa Rozes apgāds piedāvā latviešu lasītājiem īru rakstnieces Kārenas Gilešē aizraujoši un prasmīgi savito attiecību romānu *Ko atnes vilņi*. Laras, viņas mīlotā un abu kopīgā bērna ceļojums pa Dienvidameriku tiek brutāli pārtraukts, kad dēls bez pēdām nozūd Brazīlijas tirgus laukuma burzmā. Divus gadus vēlāk, nespējot samierināties ar dēla zaudējumu un šķiršanos no mīlotā vīrieša, Lara atgriežas savās bērnu dienu mājās. Tur viņa atsāk draudzību ar savu jaunības dienu pielūdzēju Kristiju, kuru valdzina Laras bohēmiskā daba. Šis ir stāsts par kaislību un nodevību, par to, kas notiek, kad mīlestību meklē neistajā vietā, un par sāpju sagrauztas mātes nesatricināmo pārliecību, ka bērns atgrieziesies, – pat ja visas cerības šķiet zudušas. No angļu valodas tulkojusi Renāte Punka.

Vilis Seleckis. Disidents Zvaigzne ABC. 2020. 624 lpp.

Grāmatas galvenais varonis Ints Čālītis šī vārda būtību skaidro šādi: «Kādreiz es kategoriski protestēju pret to, ka mani sauc par disidentu. Šis vārds oēlies no angļu valodas un sākotnēji nozīmēja – atkritējs no ticības, no baznīcas. Es nekad nebiju piederējis komunisma baznīcai, tāpēc nevarēju būt tās atkritējs – disidents šī vārda sākotnējā nozīmē. (...) Taču sešdesmito gadu beigās un septiņdesmitajos gados (...) par disidentiem sāka saukt visus padomju režīma politiskos pretiniekus. Ja šo jēdzienu saprot šādā nozīmē, tad man nav nekādu iebildumu būt disidentam. (...) Es nekad neesmu cinījies tikai pret kaut ko – pret komunismu, čeku, partiju. Es vienmēr esmu cinījies par – par Latvijas neatkarību, brīvību, tiesībām brīvi runāt un rakstīt, pieslēties kādai reliģijai un tā tālāk.» Grāmatas autors ir vēsturnieks, pedagogs, žurnālists un rakstnieks.

Barts Mūjārts. Brāļi Pētergailis. 2020. 144 lpp.

Flāmu autors Barts Mūjārts pavisam neilgu laiku pēc savas grāmatas *Tagad visus sauc Sorry* publicēšanas ieguva 2019. gada Astridas Lindgrēnas piemiņas balvu. Barta Mūjārta grāmata *Brāļi* ir daļēji autobiogrāfiska un ļauj ieskatīties autora ģimenē, kurā starp septiņiem brāļiem – Vecāko, Klusāko, Istāko, Tālāko, Miļāko, Ātrāko – Barts ir visjaunākais. Autors savus bērnības novērojumus ir fiksējis atsevišķos stāstos, kuros līdztekus bērnības spilgtākajiem mirkļiem un delverībām ar kinematogrāfisku precizitāti ir iemūžinājis arī savas bērnības izjūtas un domas, kas šādos darbos ir retums. «Tulkojot šo lielisko grāmata, es sapratu, kāpēc autoram par viņa darbiem pasniegtas daudzas prestižas literārās prēmijas, arī bērnu literatūras Nobela prēmija – Astridas Lindgrēnas balva,» saka grāmatas tulkojāja no nīderlandiešu valodas Inese Paklone.

